

آنچه در این درس فرا خواهیم گرفت:

آشنایی با کتاب‌های:

۱. امام مهدی علیه السلام؛ موجود موعود، اثر: آیت‌الله عبدالله جوادی آملی
۲. تاریخ پس از ظهور، اثر: آیت‌الله سید محمد صدر
۳. زمینه سازان انقلاب جهانی حضرت مهدی علیه السلام، اثر: سید اسدالله هاشمی شهیدی
۴. در انتظار ققنوس، اثر: سید ثامر هاشم العمیدی
۵. ظهور حضرت مهدی علیه السلام از دیدگاه اسلام و مذاهب جهان، اثر: سید اسدالله هاشمی شهیدی
۶. ظهور نور، اثر: علی سعادت پرور
۷. تحلیل تاریخی نشانه‌های ظهور، اثر: مصطفی صادقی
۸. چشم به راه مهدی علیه السلام، اثر: جمعی از نویسندگان
۹. مهدی منتظر علیه السلام، اثر: محمد جواد خراسانی
۱۰. التشریف بالمنن فی التعریف بالفتن (الملاحم و الفتن)، اثر: سید بن طاوس

پیش درآمد

گرایش روزافزون به مطالعات اسلامی و گسترش ژرف‌نگری در اندیشه‌های دینی در دهه‌های تازه و نیز توجه فزاینده عموم مسلمانان - به‌ویژه نسل جوان - به مباحث مهدویت، زمینه بررسی‌های گوناگون و عرصه‌های متفاوتی را در سلسله بحث‌های مهدوی فراهم آورده است.

از سوی دیگر، بهره‌گیری‌های نابه‌جا و نادرست کژاندیشان از این بستر فراهم شده و ارائه برخی آثار سست و بی‌اساس - که منجر به گسترش خرافه‌گرایی و رواج سطحی‌نگری شده - اهمیت آشنایی با منابع مطالعاتی درست، علمی و محکم را امری اجتناب‌ناپذیر ساخته است.

یکی از راه‌هایی که می‌تواند به علاقه‌مندان این عرصه در آشنایی با منابع معتبر، کمک نماید، معرفی آنها در این زمینه است. کتاب‌هایی که دارای محتوایی استوار و قابل پذیرش هستند یا - دست کم - بیشتر مطالب آن، از استحکام لازم برخوردارند؛ بنابراین مناسب دیدیم در یک درس - همچون دو جلد پیشین - به برخی از کتاب‌هایی از این دست اشاره کنیم.^۱

۱. لازم به یادآوری است معرفی این کتاب‌ها بدان سبب است که در مقایسه با کتاب‌های دیگر، به دلایلی بیشتر قابل استفاده هستند.

۱. امام مهدی علیه السلام؛ موجود موعود

این کتاب در برگیرنده مجموعه مباحث، گفتارها و نوشته‌هایی از آیت‌الله عبدالله جوادی آملی است که در سه بخش تنظیم شده و حاوی این مطالب است:

بخش یکم: امام شناسی

این بخش در سه فصل تنظیم شده، که عبارت است از:

فصل ۱. امامت عام

در این فصل به موضوعاتی همچون: چهره فقهاتی امامت، امامت و نصب در نگاه امام رضا علیه السلام، برهان مهدوی بر عدم تعیین امام به دست مردم، حیات معقول ثمره معرفت به امام علیه السلام، معیار زندگی جاهلانه، حیات و مرگ جاهلی در فرهنگ وحی، حیات انسان از دیدگاه قرآن، مراتب و نشانه‌های حیات عقلی، توقف شناخت امامت بر نبوت و فهم نبوت بر ادراک توحید، معرفت امام، بهترین راه مسلمان مردن، مفهوم واقعی معرفت امام و... پرداخته است.

فصل ۲. امامت خاص

از بحث‌های این فصل می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: استمرار ولایت از ابراهیم علیه السلام تا امام زمان علیه السلام، نیل همه فرزندان صالح ابراهیم علیه السلام به امامت، بشارت ائمه علیهم السلام به وجود مبارک ولی عصر علیه السلام، ظهور کلمه طیبه شجره مبارک مهدوی، نیمه شعبان شب قدر اهل بیت علیهم السلام، راز همتایی شب میلاد امام زمان علیه السلام با شب قدر، عید میلاد امام عصر علیه السلام، راه معرفت امام زمان علیه السلام، والاترین راه شناخت امام عصر علیه السلام، قرآن و عترت یک حقیقت و دو ظهور و...

فصل ۳. مهدویت شخصی

در این فصل با اشاره به باور پیروان اهل البیت علیهم السلام در موجود بودن حضرت مهدی علیه السلام، به نقد دیدگاه مخالفان پرداخته است.

بخش دوم: انتظار

این بخش در چهار فصل بدین قرار سامان یافته است:

فصل ۱. شعاع آفتاب

در این فصل به موضوعات مربوط به غیبت حضرت مهدی علیه السلام و اسرار آن و نیز چگونگی بهره بردن از امام غایب و موضوعات مرتبط اشاره شده است.

فصل ۲. حقیقت انتظار

انتظار فرج، انتظار در مکتب اهل بیت علیهم السلام، شرایط تحقق حقیقت انتظار، بهترین راه برترین انتظار... برخی از موضوعات این فصل است.

فصل ۳. منتظر

برتری انتظار فرهیختگان، مراحل کمالی منتظران، رهیدن منتظران از ناامیدی، فضایل منتظران....

فصل ۴. انتظار، ابعاد و تکالیف

که در آن آثار انتظار، تکالیف منتظران، ارتباط با امام عصر علیه السلام و ضرورت و چگونگی آن، وظایف شخصی منتظران، وظایف گروه‌ها بحث و بررسی شده است.

بخش سوم: از ظهور تا مدینه فاضله مهدوی علیه السلام

این بخش در دو فصل شکل گرفته است:

فصل ۱. ... تا ظهور آفتاب

که در آن ضرورت ظهور، آثار عمومی ظهور، گاه قیام قائم علیه السلام، سیمای عمومی عصر ظهور، برخی رخدادهای هنگام ظهور مورد بحث قرار گرفته است.

فصل ۲. دولت کریمه مهدوی

که به بحث‌هایی چون: روزهای خوش فرج، از ظهور تا پیروزی، بهار دل‌انگیز قلوب، هندسه مدینه مهدوی، ویژگی‌های آرمانشهر مهدوی، کمال عقل نظری و عملی در حکومت مهدوی، جلوه بی‌نظیر دینداری در حکومت مهدوی علیه السلام توجه شده است.

۲. تاریخ پس از ظهور

تاریخ پس از ظهور ترجمه کتاب «تاریخ مابعدالظهور» عنوان کتابی است که آیت الله سید محمد صدر آن را تالیف کرده و حسن سجادی پور به فارسی برگردانده است.

این اثر که سومین مجموعه از یک رشته پژوهش‌هایی درباره حضرت مهدی علیه السلام با عنوان کلی موسوعه الامام المهدی است، به پدیده‌هایی که پس از ظهور رخ می‌دهد، به گونه‌ای مفصل و با بهره‌مندی از روایات و سخنان بزرگان پرداخته است.

این اثر در سه بخش کلی شکل گرفته است:

بخش اول آن با عنوان «نشانه‌ها و مقدمات ظهور» در دو گفتار سامان گرفته است:

۱. مبانی کلی ظهور،

۲. حوادث نزدیک به ظهور،

البته هر یک از گفتارهای یاد شده دربردارنده فصل‌های مهمی است. بخش دوم با عنوان «حوادث دوران ظهور و برپایی دولت جهانی امام علیه السلام تا وفات آن حضرت»، در ضمن گفتارهایی به موضوعات مربوط پرداخته است:

۱. معنای ظهور؛

۲. فتح عادلانه جهان؛

۳. دولت جهانی مهدوی؛

۴. پایان زندگی امام مهدی علیه السلام

در بخش سوم با عنوان جهان پس از امام مهدی علیه السلام به این بحث پرداخته که، سرانجام زندگی بر روی این کرهٔ خاکی پس از رحلت آن امام همام چگونه خواهد بود؟ این مسئله در دو گفتار با عنوان: ویژگی‌های دولت و جامعه و برپایی قیامت در زمان انسان‌ها تبه‌کار و شرور بحث را به پایان برده است.

از مهم‌ترین بحث‌های این بخش بحث رجعت و رجعت‌کنندگان است. نکته تأمل

برانگیز در این کتاب - همان گونه که مترجم نیز بدان اشاره کرده - دیدگاه‌های مؤلف است که در برخی زمینه‌ها نیازمند دقت و توجه خاص است.

ایشان در برخی مسائل همچون: معجزه، رجعت و حکومت اولیای صالح دارای دیدگاه خاصی است که بر خواننده فهیم پوشیده نیست. همچنین در برخی مواضع کتاب از تأثیر غیبت در تکامل رهبری امام علیه السلام و تجربه تاریخی ایشان سخن رفته است که جداً محل تأمل است، زیرا حضرت بقیه الله رضی الله عنه به مدد الهی حکومت برپا می‌کند، لذا در افقی والا و برتر از انسان‌های عادی به مسائل می‌نگرد و ولایت او که جلوه ولایت الهی است، نسبتی با تجربه تاریخی ندارد.

.....

۳. زمینه سازان انقلاب جهانی حضرت مهدی رضی الله عنه

این کتاب اثر سید اسدالله هاشمی شهیدی است که در پنج بخش تنظیم شده است:

بخش اول: علائم ظهور

در این بخش پس از ذکر برخی دیدگاه‌های دانشمندان شیعه در باره علایم ظهور، به اقسام آنها اشاره است و پس از آن به تفصیل در باره نشانه‌های حتمی ظهور پرداخته است.

در بخش دوم با عنوان چند نکته اساسی، به پاره‌ای از ابهام‌ها در باره نشانه‌ها اشاره و به برخی پرسش‌ها پاسخ داده است. در این بخش به روایات مربوط به زمینه‌سازی ایرانیان و پرچم‌های از خراسان به طور مفصل پرداخته است.

بخش سوم کتاب نیز در باره نهضت سید حسنی و خراسانی است؛ شاید در نگاه نویسنده این بحث دارای جایگاه ویژه‌ای بوده که آن را به گونه‌ای جداگانه مورد بررسی قرار داده است.

بخش چهارم کتاب نیز با عنوان رهبری نهضت، بحث بخش سوم را دنبال کرده و در آن رهبری نهضت‌های مشرق زمین در آستانه ظهور مورد بررسی قرار گرفته است.

سرانجام در بخش پنجم، کتاب را با موضوع عوامل پیروزی به پایان رسانده است. وی در این بخش با اشاره به عواملی که دست به هم داده ایرانیان را بر سپاه سفیانی چیره می‌کند، به سه عنصر اساسی - شایستگی رهبر، لیاقت فرمانده و نیروی مردمی - اشاره کرده است.

از آنجایی که بخش چشمگیری از این کتاب در باره حوادث آینده و نشانه‌های ظهور است، نیازمند دقت و تأمل افزون‌تری است. چه اینکه در محل خود گفته شد در بحث نشانه‌ها، در کنار روایات صحیح و مورد قبول، روایات ضعیف نیز فراوان وجود دارد.

.....

۴. در انتظار ققنوس (کاوشی در قلمرو موعود شناسی و مهدی باوری)

در انتظار ققنوس، به وسیله سید ثامر هاشم العمیدی تألیف و به دست مهدی عزیزاده ترجمه شده است. در این کتاب، محور اصلی پژوهش «شخصیت حضرت مهدی (عج)» و مباحث تاریخی، کلامی و حدیثی مربوط به او است. مؤلف علاوه بر تکیه بر آیات قرآن و احادیث

معصومین علیهم‌السلام، از معارف بلند اسلامی - به ویژه شیعی - بهره‌های وافری برده است. شناخت حضرت مهدی عج و اعتقاد به آن حضرت و فواید و آثار این اعتقاد، تحریفات حدیثی - تاریخی در این زمینه و برنامه‌ریزی دشمنان علیه اعتقاد به مهدویت، از دیگر موضوعاتی است که مؤلف به آن پرداخته است.

علاوه بر آن وی با استفاده از روش توصیفی و تحلیلی، اعتقادات تاریخی و کلامی به وجود و ظهور حضرت مهدی عج را در این مجموعه به خوبی گرد آورده است.

برخی از سرفصل‌های کتاب از این قرار است:

در بخش اول با عنوان موعود شناسی به مقدمه مؤلف اشاره کرده تعلیقاتی بر آن زده

و دارای فصل‌های زیر است:

۱. سیمای موعود در آینه ثقلین،
۲. مهدی شناخت،
۳. لغزشگاه‌های مهدی پژوهی،
۴. جستاری در باب مهدویت و خردپذیری.

بخش دوم با عنوان «مهدی باوری» دارای هفت فصل با عناوین ذیل است:

۱. مهدی باوری و ضرورت تعمیق پیوندهای عاطفی با امام زمان عجل الله تعالی فرجه
۲. مهدی باوری و امنیت روانی،
۳. کالبد شکافی انتظار،
۴. بعثت انبیاء و انقلاب مهدی عجل الله تعالی فرجه
۵. شیعه، قافله سالار کاروان انتظار،
۶. توطئه‌های استکبار جهانی علیه مهدی باوری،
۷. مهر نمان در سپهر ادب.

.....

۵. ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه از دیدگاه اسلام و مذاهب جهان

این کتاب نوشتار تاریخی - عقیدتی، در ظهور مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه به زبان فارسی، اثر سید اسدالله هاشمی شهیدی از محققان معاصر است. مؤلف پس از پیش گفتار کوتاه، اثر خویش را در دوازده بخش سامان داده است:

۱. در مسئله مهدویت و اصالت آن و اندیشه‌های انکار ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه و سپس نظر صحابه و تابعین و سایر مذاهب غیراسلامی (مانند یهود، نصارا، اقوام و ادیان دیگر).

۲. مهدی موعود از دیدگاه اسلام، سپس تشیع و اهل سنت و تعداد روایات و ویژگی‌های حضرت مهدی علیه السلام
 ۳. شناخت مهدی موعود عجل الله فرجه
 ۴. اعتراف دانشمندان اهل سنت به صحت احادیث مهدی و بیان مخالفان (مانند ابن حزم اندلسی و خطیب بغدادی و ابن کثیر دمشقی)،
 ۵. گفتار دانشمندان اهل سنت (مانند ابن ابی تلج بغدادی، بیهقی شافعی، محی الدین عربی، ابن خلکان، قاضی جواد ساباطی حنفی و...)،
 ۶. گفتار مستشرقان و مدعیان مهدویت و سوء استفاده از عنوان مهدی موعود،
 ۷. در مورد انتظار در قرآن و روایات و اهمیت آن،
 ۸. حضرت مهدی عجل الله فرجه و نویدهای ظهورش در قرآن مجید،
 ۹. نویدهای ظهور در کتاب‌های مقدس ادیان دیگر (مانند تورات، انجیل و سایر کتب مقدس ادیان دیگر)،
 ۱۰. دین آینده جهان و خاتمیت قرآن در روایات و اینکه قرآن خاتم کتب آسمانی است،
 ۱۱. یأس و ناامیدی، گسترش فساد اخلاقی، اختراع سلاح‌های مرگ‌بار، اعتراف دانشمندان و نقل گفته‌های دانشمندان غربی مبنی بر لزوم حکومت جهانی،
 ۱۲. برخی از ویژگی‌های حضرت مهدی عجل الله فرجه وقت ظهور، مدت حکومت حقه ایشان،
- مؤلف تسلط خوبی نسبت به اخبار و احادیث سنی و شیعه و کتاب‌های جدید و آرای معاصران - اعم از مسلمین و مستشرقین و هندوها و ... - دارد. لذا این کتاب در نوع خود مفید و جامع است.

۶. ظهور نور

کتاب ظهور نور ترجمه «الشُّمُوسُ المَضِيئَةُ»، اثر علی سعادت پرور است که به قلم سید محمدجواد وزیری فرد، به فارسی بازگردان شده است.

در این اثر مؤلف به شیوه گزارشی، تاریخ زندگانی حضرت مهدی علیه السلام و مسئله رجعت را مورد بررسی قرار داده است. وی ابتدا با ارائه سیمایی کلی از حضرت مهدی علیه السلام

به ذکر ویژگی‌ها، خصلت‌ها، شمایل، حالات و علم آن حضرت در کودکی، روایات مربوط به امامت آن حضرت و علت مخفی بودن ولادت ایشان، منکران مهدی و علت انکار آنها، فضیلت انتظار فرج در زمان غیبت و برخی مسائل دیگر از هنگام ولادت تا غیبت صغرا می‌پردازد.

سپس به بررسی روایات مربوط به غیبت صغرا و کبریا تا زمان ظهور آن حضرت و مسائلی چون نیابت خاص، فلسفه و علل غیبت و طولانی شدن آن، اوضاع و وظایف شیعه در عصر غیبت و چگونگی دیدار با ایشان در غیبت کبریا همت می‌گمارد.

آن‌گاه نشانه‌ها، وقایع و اوضاع زمین و آسمان در هنگام ظهور، حوادث ایام حکومت و چگونگی عمر و رحلت آن حضرت را با استفاده از روایات بررسی کرده، به برخی پرسش‌ها در این زمینه پاسخ می‌دهد. در پایان، با اشاره به تخلف‌ناپذیر بودن رجعت، علت، چگونگی، دفعات و رخدادهای زمان آن را بررسی می‌کند.

..... ❦ ❦

۷. تحلیل تاریخی نشانه‌های ظهور

«تحلیل تاریخی نشانه‌های ظهور» رویکردی جدید و نگاهی نوبه علائم و نشانه‌های ظهور دارد که توسط مصطفی صادقی - از پژوهشگران تاریخ - تدوین شده است. این کتاب کندوکاوی در باب نشانه‌های تاریخی ظهور حضرت مهدی علیه السلام است. از آنجایی که این موضوع به صورت زنده و آشکار، با باورهای عمومی مردم ارتباط دارد، توجه و بررسی آن ضروری به نظر می‌رسد.

اما در مورد نگرش جدید و متفاوت این تألیف باید گفت: نشانه‌های ظهور که از قدیم موضوعی جذاب بوده تاکنون به گونه‌ای تحقیقی - آن هم با نگاهی تاریخی - بررسی و تحلیل نشده است و همه کسانی که در این موضوع قلم زده‌اند، از این نوع نگاه غفلت و به نقل و ترجمه احادیث اکتفا کرده‌اند. مراجعه به ده‌ها کتاب درباره نشانه‌های ظهور نشان می‌دهد که متأسفانه بیشتر نویسندگان جدید، روایات منابع گذشته را تکرار کرده و با آنها محققانه و تحلیلی برخورد نکرده‌اند. بیشتر این کتاب‌ها درصدد قانع کردن موقت مخاطب خود هستند؛ مخاطبی که در آن قسمت خاص از کتاب، فقط انتظار بیان نشانه‌ها را دارد. از این رو، جای بررسی همه اخبار درباره یک نشانه، ارتباط آن با نشانه‌های دیگر، بحث از صحت و سقم احادیث و تحلیل و نقد منابع آنها بسیار خالی است. کتاب یاد شده در صدد است تا با تکیه بر گزارش‌های تاریخی - بررسی کند که آن حوادث تاریخی - که تصور می‌شود نشانه‌های ظهور بوده و واقع شده‌اند - چه ارتباطی با ظهور دارند و آیا اینها حقیقتاً علامت ظهور حضرت مهدی علیه السلام هستند؛ در حالی که صدها سال از وقوع آنها گذشته است و یا پیش‌گویی پیامبر و ائمه علیهم السلام درباره آینده می‌باشند.

این کتاب با دقت نظر بحث‌هایی را دنبال کرده که حاصل آن در دو فصل سامان یافته است. در فصل نخست در ضمن هفت گفتار به کلیات بحث اشاره کرده است. بررسی منابع، راویان، واژه نشانه، تاریخچه، اندیشه مهدویت غیبت و انتظار در فرق

اسلامی، مروری بر نشانه‌های ظهور و آمیختگی «نشانه‌های ظهور» و «اشراف الساعه»، گفتارهای هفت‌گانه فصل نخست این کتاب هستند.

وی در فصل دوم با عنوان نشانه‌های تاریخی ظهور، به بررسی آیات سود (پرچم‌های سیاه)، قتل نفس زکیه، سفیانی، طلوع خورشید از مغرب،^۱ قیام خراسانی و ظهور حسنی، در شش گفتار پرداخته است.

.....

۸. چشم به راه مهدی عجل الله تعالی فرجه

این کتاب با نظر به آیات و روایات، به بررسی تحلیلی مباحث مهدویت می‌پردازد و شامل ده سرفصل است. نخستین فصل اولین آن به رسالت حوزه‌های علوم دینی نسبت به مهدویت اشاره کرده و این رسالت را در سه حیطة اتمام و اقتدا، وراثت و نیابت تعریف می‌کند.

قسمت دوم به ارتباط با امام زمان عجل الله تعالی فرجه در عصر غیبت نظر دارد و به نقل دو دیدگاه متناقض مبنی بر عدم امکان ارتباط و دیگری امکان ارتباط و ادله هر یک اشاره می‌کند.

سومین قسمت کتاب به بحث «حکومت اسلامی در عصر انتظار» اختصاص دارد و به مؤلفه‌های آن یعنی «فراگیری ظلم از نشانه‌های ظهور»، «ممنوعیت قیام در عصر غیبت» و «تشکیل حکومت در عصر غیبت، دخالت در قلمرو امام معصوم را مطرح کرده و به نقد و بررسی هر کدام از آنها می‌پردازد.

قسمت چهارم کتاب (مهدویت و مدینه فاضله) به ذکر دو دیدگاه نسبت به مدینه فاضله اشاره می‌کند و به مقایسه آن می‌پردازد؛ یعنی، در ابتدا آرمان‌شهر را از منظر افلاطون، فارابی، سوسیالیسم مطرح کرده و به جمع بندی آنها می‌پردازد. سپس مدینه فاضله مهدوی و اسلامی را مطرح می‌کند.

۱. ذکر این نشانه در شمار نشانه‌های ظهور با توجه به نشانه بودن آن برای برپایی قیامت نیازمند دقت بیشتری است.

پنجمین بحث کتاب به دین داری و زندگی دینی پیش از ظهور اشاره دارد و به شاخصه‌های دین داری پیش از ظهور نظر دارد.

بحث ششم کتاب به بررسی نشانه‌های ظهور، پرداخته و به انواع نشانه‌ها اشاره دارد.

هفتمین قسمت کتاب به تولد و زندگی امام زمان علیه السلام نظر دارد.

موافقان و مخالفان حضرت مهدی علیه السلام موضوعی است که در قسمت هشتم کتاب به آن پرداخته شده است.

سرفصل نهم کتاب بررسی فلسفه غیبت در منابع کلامی شیعه است که ابتدا این مسئله را به صورت نقلی بررسی کرده و سپس به بررسی عقلی آن پرداخته و فلسفه غیبت را از نگاه افرادی مثل شیخ صدوق، شیخ مفید، شیخ طوسی و پس مطرح کرده است.

در آخرین مبحث کتاب هم امام مهدی علیه السلام را در آثار و منابع شخصیت‌های اسلامی - شیعه و سنی - مطرح می‌کنند، آثاری مثل: *کمال الدین و تمام النعمه* شیخ صدوق، *الغیبه نعمانی*، *ینابیع الموده* قندوزی.

.....

۹. مهدی منتظر علیه السلام

این اثر، پژوهشی تفصیلی درباره امامت و ظهور امام مهدی علیه السلام است که به شیوه روایی - تحلیلی و با محتوای کلامی - حدیثی، به قلم محمد جواد خراسانی، تألیف شده است. این کتاب دارای عناوین اصلی و فرعی گسترده و متنوع است که مهم‌ترین موضوعات آن عبارتند از: علایم شخصی نشانه‌های امامت، علایم تشریفی (مانند همراه داشتن آثار و مواریث انبیا)، نواب اربعه، خصوصیات غیبت، غیبت

صغرا و کبرا، وقایع دوران غیبت، پاسخ به شبهات غیبت، فرج کلی و جزئی، بروز فتنه‌های اجتماعی، دینی، تربیت، اخلاقی و سیاسی، فتنه‌های مختص به عالم تشیع، شرح تفصیلی علایم ظهور، تکالیف منتظران، کیفیت ظهور و پیروزی و سیره حکومتی حضرت مهدی علیه السلام.

.....

۱۰. التشریف بالمنن فی التعریف بالفتن (الملاحم و الفتن)

این کتاب نوشته رضی الدین ابی القاسم علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن طاووس (م ۶۶۴ ق) مشهور به سید بن طاووس، است که توسط مؤسسه صاحب الامر تحقیق و منتشر شده است.

اگر چه مؤلف در مباحث گوناگون دارای آثار فروانی است؛ اما با توجه به شخصیت عرفانی، بیشترین آثار وی در حوزه مباحث اخلاقی و تربیتی شکل گرفته است. در میان آثار وی بعضی از آنها تلخیص یا گردآوری آثار گذشتگان است که از جمله آنها می توان به اثر مورد نظر در این نوشتار اشاره کرد.

همان گونه که از نام کتاب به دست می آید، محتوای آن نقل روایاتی است که به فتنه های پس از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله اشاره می کند. این کتاب در واقع گزینش و تلخیص سه اثر اهل سنت است:

۱. الفتن، نعیم بن حماد المروری الخزاعی (م ۲۲۸ ق)

۲. الفتن، ابوصالح السلیلی احمد بن عیسی بن الشیخ الحسانی (الحسائی) (از علمای قرن ۴)

۳. الفتن، ابویحیی زکریا بن یحیی بن الحارث البزاز النیسابوری (م ۲۹۸ ق)

البته افزون بر روایاتی که از کتاب های یاد شده نقل کرده، از برخی کتاب های دیگر نیز به نقل روایت پرداخته که برخی از آن آثار ناشناخته و یا نویسندگان آنها نامعلوم اند.

بررسی منابع سه گانه بالا - بویژه کتاب الفتن نعیم بن حماد با ۳۰۸ روایت در این اثر - می تواند در میزان اعتبار این کتاب نقش مهمی داشته باشد.

گویا مؤلف به ضعف برخی روایاتی که نقل کرده، آگاه بوده است، از این رو در چند جا یاد آور می شود که: چنانچه روایتی خلاف واقع نقل شده، گناهش به گردن کسی است که آن را جعل کرده است.

وی در ابتدای نقلش از *الفتن* سلیلی نیز به نوعی خود را از گرفتاری دور کرده و همه تقصیرات روایات را متوجه مؤلف آن نموده است. در پایان آنچه از *الفتن* زکریا بن یحیی نقل کرده نیز مضمون یادشده را یادآور شده است

پس سید به این باور رسیده که روایات نقل شده از آثار مزبور، دارای اشکالات فراوانی است و با این سخنان تلاش کرده خود را از پیامدهای آن دور کند.

وی هرچند با نقل این سخنان به نوعی خود را از اشکال ضعف راویان و روایات دور ساخته؛ اما به نظر می‌رسد نقل ایشان، موجب اعتماد برخی از افرادی است که چندان حوصله پژوهش و بررسی را ندارند. از این رو هرگز دنبال این نیستند که سید بن طاووس روایات را از کدام منبع نقل کرده است!

البته امروزه کم نیست آثار و کتاب‌هایی که به صرف وجود یک روایت در منبع شیعی، آن را روایتی صحیح تلقی می‌کنند و آثاری بر آن مترتب می‌کنند! بنابراین هر پژوهشگری را بر آن می‌دارد تا در محتوای این اثر و مانند آن دقت و تأمل افزون‌تری روا دارد.